POKUŠENÍ NA POUŠTI

P?vod materiálu
Martin Horák
Po?adí v lekci
9

Žalm 121:2-3 Pomoc mi p?ichází od Hospodina, on u?inil nebesa i zemi. Nedopustí, aby uklouzla tvá noha, ned?íme ten, jenž t? chrání.

Liturgické ?tení-L 4,1-8

Klí?ové pojmy, dobové a textové souvislosti

- **lukášovský kontext** - mezi k?est a p?íb?h o pokušení (markovský a matoušovský postup) vkládá Lukáš rodokmen, zakon?ený „Adam, který byl od Boha“ (Lk 3,38). Tak jako byl pokoušen Adam v zahrad?, je zkoušen i Ježíš. Ten však narozdíl od toho prvního Adama umí odpov?d?t „ne, ne, ne“. (Škodolibá poznámka na okraj: vzhledem k tomu, že „duch“ je v hebr. originále femininum, m?žeme i tady jako zprost?edkovatele pokušení nalézt ženu...)

- **pobyt na poušti** - na pouš? Ježíše uvedl Duch Boží - který na n?j p?ed tím sestoupil. Lukáš dosl. ?íká, že Ježíš „byl veden ... na pouš?.“ Evokuje tak Dt 8,2 - ?ty?icetiletou „cestu, kterou t? Hospodin vodil“. Z Dt jsou také všechny Ježíšovy odpov?di. I když u Lk mají oproti Mt podobu obecn? známých úsloví („nejen chlebem živ bude ?lov?k“), p?ece jsou uvozeny „je psáno“: respektují tedy autoritu Tóry a zárove? p?edstavují Ježíše jako toho, který „z té staré knížky“ umí správn? ?íst. Takto nám Duch skrze Ježíše otevírá Písma (tj. SZ).

- **testování Syna** - pouštní ?ty?icetidenní je ?asem zkoušek: a to jak kv?li Ježíši, tak kv?li ?tená?i. „Testování“ Syna Božího má Teofila a nás zbavit falešných p?edstav o Božím synovství. Máme se nau?it, co to znamená být Synem podle Tóry. Jako „m?j syn“ je ve SZ ozna?en Izrael (Ex 4,22; Dt 8,5). Zjiš?ujeme, že synovství souvisí s posláním. Neposkytuje Ježíši „božský skafandr“.

- v postav? **?ábla** jde o „funkci“. Kdo ?ídí, je ?ediTEL, kdo pokouší, pokušiTEL. Tuto funkci pak na sebe v pr?b?hu evangelijního p?íb?hu – i v naší sou?asnosti – bere vždy zrovna ten, kdo jako pokušitel zafunguje (v evangeliu – Petr, zástupy pod k?ížem,... – jak se pokoušíme navzájem dnes, o tom m?žete vést debatu). I starozákoní *sátán* je spíš než n?jaký „padlý and?l“ ten, kdo se v ur?ité situaci projevuje jako „odp?rce“. Pokušitelem se stává ten, kdo v dané chvíli povolanému ?lov?ku ?i spole?enství nabízí špatn? nastavenou výhybku. O pokušitelích se v bibli vypráví proto, abychom tu špatn? nastavenou výhybku v?as poznali, ne proto abychom o nich spekulovali.

- **po?adí** pokoušecích test? u Lukáše je: ud?lat z kamení chleba - p?ijmout moc všech království - v Jeruzalém? se vrhnout z okraje chrámu. Pokušitel tedy nabízí svou variantu „cesty do Jeruzaléma“, která pak bude hrát v Lukášov? vypravování osnovnou roli (srv. Lk 9,31.51). Z hlediska Ježíšovy cesty je to „dábelská karikatura“ Božího synovství. Z hlediska ?tená?e odrážejí testovací otázky p?edstavu konven?ního náboženského „machra“, který „umí“ zázraky, oh?ívá se v sláv? mocných a prokáže, že se t?ší zvláštní božské protekci.

- k jednotlivým pokušením:

1. Pokušitel chce, aby Ježíš, „nový Adam“ vzal do svých rukou dar many, chleba na poušti a p?estal spoléhat na Boží „sytící v?rnost“. Ježíš proti tomu staví „deuteronomistickou antropologii“ - nejen chlebem živ je ?lov ?k (Dt 8,3).

2. pokušitel v okamžiku (jako reklamní šot) p?edvede všechny „civilizované zem?“ (celou oikoumene) – a nabízí – dám ti jejich slávu a moc, nebo? „mn? byla dána“ (od Boha! - srv. Mt 28,18). Ježíš, Mesiáš „na dlouhé cest?“, se tímto jedním okamžikem nenechá zaslepit a odmítne vzdát mu božskou poctu s odkazem na Hospodinovu jedine?nost (Dt 5,9 6,4.13). Tím zárove? odmítne pojetí, které celý sv?t moci vidí pod vlivem a v tenatech ?ábla.

3. V Jeruzalém? pak pokušitel nabízí „mesiášskou“ interpretaci Ž 91 („o tob?“!). Nejde p?itom o žalm týkající se jakési všeobecné Boží ochrany – ale o vyznání, že Hospodin chrání a v?rn? vede sv?j lid na cest? do zaslíbené zem?, tedy na cest? spásy. Ježíšov? odpov?di (viz Dt 6,16) je potom možno rozum?t ve smyslu - Nebudeš Hospodina, svého Boha, pokoušet tím, že bys ho cht?l p?edejít na cest? spásy. (J. Hasselaar)

- **odešel od n?ho** (v. 13) - dosl. odstoupil - Lukáš tohoto pojmu užívá pro odpadnutí ve zkouškách. V této zkoušce ovšem neodpadl Ježíš – ale ?ábel, vy?erpán pokoušením. Kristovskou vytrvalostí je ?ábla možné utahat. Možná i na to si mají teofilovci vzpomenout, až budou dále ?íst, jak p?ed?asn? odpadá nadšená setba (Lk 8,13), a v?bec všichni, kdo neusnesli, že následovat Ježíše a žít ve spole?enství církve znamená vydržet v po?ád dál ubíhajícím ?ase (Sk 5,37n; 15,38; Sk 22,29; Žd 3,12).

Úskalí textu

- p?íb?hy bible ned?lají z pokušitele/?ábla rovnocenného Božího protihrá?e. Nejprve B?h tvo?í krásnou zahradu, do ní postaví ?lov?ka, pak teprve m?že p?ijít hadí našeptáva? a vylhanou propagandou lidi navád?t proti Stvo?iteli. Nejprve je tu hospodá?, který na svém poli rozsévá svou dobrou setbu, pak teprve m?že p?ijít nep?ítel, bezzemek, který má jen tu svou plevelnatou p?ísadbu. A v evangeliu nejprve z nebe musí zaznít „ty jsi m?j milovaný Syn“, na Syna sestoupí Duch svatý, vede ho vst?íc zkouškám na poušti, a pak teprve se vypráví, jak p?išel ?ábel se svými testovacími otázkami: Jsi-li syn Boží, ukaž se...

Teofil si možná pot?ebuje ujasnit i tohle – nest?ídají se „?asy a režimy ?ábla“ a „?asy a režimy Boží“, ale i uprost?ed tísn? svod? a zkoušek lze ?erpat z „je psáno“ Tóry a p?íb?hu, jak Ježíš odolával. Takto nás evangelium nezanechává napospas zkouškám.

- i když se lze s pokušitelem vypo?ádat, p?ece jen ?ábel není ?ert, kterého by si mohla osedlat kdejaká Ká?a nebo napálit sedlá?ek chytrou výmluvou, že bude ?ertu povolný, jen co opadá listí z dubu. ?ábla také nelze jednoduše identifikovat s n?jakým recidivistou nebo diktátorem. ?ábel m?že p?istupovat velmi tiše, laskav? a zbožn? jako v tomto p?íb?hu. M?že promluvit nap?. jako dob?e oble?ený muž s kravatou a dokonce se m?že ohán?t Písmem. ?ábel p?edstavuje síly, které jsou v nás samotných a zárove? p?sobí i skrze druhé. Chce nás rozvrátit a podmanit.

Pom?cky

- obrázek ?lov?ka v privilegovaném postavení (král, politik, sportovec ov?n?ený úsp?chy...)

Motiva?ní uvedení do p?íb?hu

pro mladší školní v?k:

P?i jaké p?íležitosti vám rodi?e ?íkají, že vás mají rádi? Když posloucháte, nebo když vzdorujete? Znamená pro vás, že jste „mamin?ini“ nebo „tatínkovi“, oporu nebo závazek?

pro st?ední školní v?k:

Už jste si n?kdy mysleli, že jste n?co víc než ostatní? Kdy to bylo? Pomohlo vám to získat kamarády?

pro starší školní v?k:

Víte, co jsou to „privilegia“? O kom se ?íká, že je v „privilegovaném postavení“? Má takový ?lov?k v?tší možnosti, nebo v?tší úkoly? Myslíte, že Ježíš byl v privilegovaném postavení?

M?žete p?itom využít obrázk? privilegovaných osob - viz pom?cky - ke kterým p?idáte obrázek n?koho "oby ?ejného", neznámého. Nechte d?ti hovo?it o tom, která osoba to má asi v život? snadn?jší.

Nebo srovnejte obrázek Ježíše nap?. z Ilustrované bible /vydané v Jugoslávii aj. vydání/ a ze zp?vníku „Bu? Tob? sláva“ a zeptejte se d?tí, který obrázek se jim na první pohled víc líbí. M?žete je upozornit, že jsme v pokušení p?edávat sv?dectví o Kristu tak, aby se líbilo, a p?itom zakrýt jeho pravou podstatu.

pro Teofila:

Teofil se m?že v úvodu ptát, jak je to s tím Ježíšovým Božím synovstvím: to myslíš, že ho B?h obda?il n? jakými nadp?irozenými schopnostmi - má lepší auru - víc život? - n?co jako nejlíp vybavená postava v po?íta ?ové h?e? Lukáš na to odpovídá – takhle n?jak si to p?edstavoval pokušitel - a p?išel si Ježíše otestovat svými nabídkami.

Osnovy vypráv?ní

a) poznámky a osnova pro mladší školní v?k

Vypráv?jte si s d?tmi o poslušnosti. Zvlášt? jak je t?žké poslouchat, když se nabízejí r?zné lákavé p? íležitosti, které od poslušnosti odvád?jí. D?tem nemusíme vypráv?t p?íb?h o ?áblovi a jeho t?ech nabídkách. Sta?í upozornit, že Ježíš byl tak jako i my v pokušení myslet si, že je n?co víc než ostatní lidé, a nemusí tedy poslouchat Pána Boha. Ale že toto pokušení pýchy odmítl.

I. Motivace

II. Ježíš je milý Pánu Bohu

III. Ježíš je ohrožen pokušením pýchy

IV. Ježíš se z?íká pokušení být pyšný na sv?j úkol - Syn Boží

Nebo m?žete pokušení rozvést podle následující osnovy:

I. Motivace: Teofil si myslí - Ježíš byl n?co jako náboženský kouzelník?

Odpov??:

II. ?ábel chce mít partnera

III. Ježíš není kouzelník

IV. Ježíš není sluha dvou pán?

V. Ježíš není superman

b) poznámky a osnova pro st?ední a starší školní v?k:

Za?n?te rozhovorem o privilegiích. Upozorn?te, že my jsme „v pokušení“ myslet si, že titul „Syn Boží“ s sebou nese n?jaká božská privilegia. Lukášovi jde o to, aby ukázal, že Ježíš jde cestou neprivilegovaných.

Na tento „náš“ rozhovor m?že navázat Teofilovo vyptávání ?i namítání.

I. Motiva?ní rozhovor

II. Teofil namítá (jako my) - Ježíš byl ur?it? vybaven n?jakými nadp?irozenými schopnostmi

III. Lukášova odpov??: Nového Adama si p?išel otestovat pokušitel

IV. Vyhladov?lý Ježíš osv?d?il, že ?lov?k je víc než touha rychle nasytit hlad

V. Osln?ný Ježíš odmítá moc za cenu modlá?ského uctívání

VI. V Jeruzalém? Ježíš odmítá spolehnout na ochranu „všemohoucího“

VII. Pokušitel odpadl – a my víme, že nemusíme odpadnout od Ježíše, i když v n?m není nic „nadlidského“

VYPRÁV?NÍ

I. MOTIVACE

Pán Ježíš byl pok?t?n. P?i jeho k?tu se projevilo, že má docela zvláštní pravomoc od Boha: má žít jako Boží Syn. A když má takové pov??ení, takový úkol, za?ne se na n?j také p?ipravovat. A práv? te?, když se na poušti p?ipravuje, p?icházejí na n?j tvrdé a t?žké zkoušky.

Už jste n?kdy m?li d?lat n?co, co mohlo být nad vaše síly? Napadalo vás, jak se takovému úkolu vyhnout – anebo jak si to aspo? usnadnit, aby to šlo snadno, rychle a pohodln??

II. JEŽÍŠOVO POSLÁNÍ

N?kdo by si mohl myslet, že Ježíš to m?l od za?átku všechno jasné: byl p?ece tím Božím Synem, takže musel všechno v?d?t a nakonec se ani nemusel o nic tolik snažit. Musel v?d?t dop?edu, co je jeho úkolem, co to bude konkrétn? znamenat, ?ím p?i tom bude muset projít. A že musel p?ece také v?d?t, že to nakonec všechno dob?e dopadne. Ale bylo to tak? Dnes uslyšíme o tom, že to v?bec tak jasné a samoz?ejmé nebylo.

III. POKUŠENÍ NA POUŠTI

Pán Ježíš odešel na pouš?, aby se tu p?ipravil na své ve?ejné p?sobení mezi lidmi. Pro? šel asi zrovna na pouš ?? Tady mohl být sám, nikdo ho tu nebude rušit. Tady se mohl dob?e soust?edit, ztišit, modlit se. Tady si také mohl dob?e p?ipomínat putování Izraelc? – pouští šli kdysi ?ty?icet let, tam se p?ipravovali na vstup do zem?, kterou jim B?h dal.

Ve chvílích, kdy se Ježíš takto p?ipravuje, p?ichází k n?mu pokušení. Jsou to úvahy a návrhy, které se tvá?í, že mu cht?jí pomoci, ale ve skute?nosti by ho od jeho poslání svedly jinam. Jsou ?ábelské.

IV. JEŽÍŠ ODMÍTÁ NAVRHOVANÝ ZÁZRAK

Ježíš byl na poušti ?ty?icet dní. Po celou tu dobu nic nejedl a vyhladov?l. A tu k n?mu p?ichází pokušitel a ? íká: „Jsi-li Syn Boží, ?ekni tomuto kamení, a? je z n?j chléb. – Jestli jsi Syn Boží, tak to dokaž. Jestli jsi opravdu dostal od Boha zvláštní moc, tak ji p?ece vyzkoušej. Pro? bys m?l být o hladu? Ud?lej zázrak a prom?? kámen v chleba. Tak všem dokážeš, že jsi ?lov?k Boží, a navíc tu budeš mít celou hromadu jídla. Zase se budeš mít dob?e.“

Nezažili jste už n?kdy taky takové našeptávání? Mohly znít r?zn?: „Jestli je n?jaký B?h, tak to dokaž.“ Anebo zase jiné hlasy: „Jestli se k Bohu hlásíš, pro? bys m?l mít v n??em nedostatek? Nem?l by ses mít naopak lépe? A vyzkoušej si, jestli modlitba funguje. Vyzkoušej si Pána Boha, a? se o tebe postará. A? se stane n?jaký zázrak.“

(Podívejte se na pracovní list pro dnešní ned?li. Které z t?ch v?cí na obrázku souvisejí s tím, o ?em jsme te? mluvili – které se týkají majetku, bohatství, pen?z? A co jiného byste k nim ješt? doplnili?)

Co myslíte, že na to tehdy Pán Ježíš odpov?d?l? ?ekl: „V Bibli je psáno: ?lov?k nebude živ jenom chlebem, ale každým slovem, které vychází z Božích úst.“ I tehdy, když jsme unavení, když jsme osam?lí a t?eba i hladoví, nás slovo od Boha posiluje a povzbuzuje. Ujiš?uje nás, že B?h je s námi. On ví, co pot?ebujeme. Nemusíme se pak už snažit si to ješt? n?jak dokazovat.

V. JEŽÍŠ ODMÍTÁ NABÍZENOU MOC

Ale tím ta zkouška tím neskon?ila. Ten pokouše? dal Ježíši vid?t všechna království na zemi a ?ekl mu: „Dám ti všechnu moc a slávu t?ch království. Mn? byla dána a já ji m?žu dát, komu chci. To všechno bude tvoje, když se mi budeš klan?t. – Je tolik dobrých d?vod?, abys takový návrh p?ijal. Ty jsi n?kdo docela jedine?ný, ty máš v život? docela zvláštní úkol. A abys m?l u lidí skute?n? úsp?ch, musíš mít ve spole?nosti vliv. Musíš mít moc. Jen tak budeš moci prosadit všechny ty dobré v?ci, o které ti p?ece jde. A já ti tu moc dám. Má to jen takovou malou podmíne?ku: Uznáš, že pánem sv?ta jsem já,“ ?íká ?ábel.

I na nás to n?kdy ten ?ábelský hlas zkouší. Mít tak mezi lidmi moc a vliv, mít ve spole?nosti zvláštní postavení, to by se to dobro hned snadn?ji prosazovalo, vemlouvá se nám. Kdo jiný by m?l mít právo rozhodovat o celé spole?nosti než my? Vždy? my to myslíme s každým dob?e.

(Te? se zase podívejte na náš pracovní list. Které z obrázk? vypovídají n?co o moci? Co dalšího byste sem ješt? doplnili.)

Co na to asi Ježíš odpov?d?l? Zase nachází pomoc v Písmu. ?íká: „V Bibli je psáno: Budeš se klan?t Hospodinu, svému Bohu, a jeho jediného uctívat.“ Jen Hospodin je Pánem nebe i zem? a nikomu jinému nebudeme dávat najevo božskou úctu.

IV. JEŽÍŠ ODMÍTÁ NABÍZENÝ V?HLAS

Ješt? jednou zkouškou musel Ježíš projít. ?ábel ho p?ivedl až na samotný vrcholek jeruzalémského chrámu. A ?ekl mu: „ Jestli jsi opravdu Syn Boží, pak m?žeš všechno. Vrhni se odtud dol? a nic se ti nestane. V Bibli se p?ece píše: ´and?l?m svým dá o tob? p?íkaz, aby t? ochránili.´ Platí p?ece, co je v Bibli napsáno, nebo ne? Ov??íš si, že na Boha se dá spolehnout, a navíc díky t?m zástup?m lidí, kte?í t? uvidí a o tom tvém kousku uslyší, získáš hned pov?st n?koho výjime?ného. Usnadníš si svou práci. P?edvedeš lidem zázrak a oni za tebou p?jdou. Je p?ece pot?eba, abys byl známý a populární. Takhle se o tob? nejspíš doslechnou a p?ijmou, co jim p?inášíš.“

Nep?ipomíná vám to n?co? I na nás mohou takové úvahy tu a tam dolehnout. I my sami bychom si možná n? kdy cht?li ov??it, že to, co je v Písmu napsáno, platí. Takový zázrak by pomohl, ?íkáme si. Mohli bychom si potom ohmatat, že na Boha se dá spolehnout. N?co takového by nás p?ece povzbudilo. A na ostatní lidi kolem nás by to jist? taky zap?sobilo. Hned by se o nás v?d?lo a hned by se na nás dívali jinak. Už by se o nás ne?íkaly jen pomluvy, ale i n?co úctyhodného, n?co, co by právem budilo pozornost.

(Po t?etí se ješt? podíváme na náš list. ?ím bychom se cht?li zviditel?ovat a stávat se slavnými my dnes? Co by se nám mohlo podbízet jako d?kaz Boží moci a ochrany?)

Pán Ježíš však i tuhle nabídku odmítl. Odpov?d?l: „Je psáno: Nebudeš pokoušet Hospodina, Boha svého.“ Takovým zp?sobem se Boží p?ítomnost neprokazuje.

IV. POKUŠITEL ODPADL

Po t?etím prohraném kole tohoto zápasu pokušitel odpadl, ztratil sílu. Ale ne jednou provždy. Podobná pokušení se Ježíšovi vracela i pozd?ji (když ho cht?li provolat králem, když se za ním zástupy táhly, protože je nasytil, nebo aby vid?ly jeho zázraky...), a pro Ježíše v?bec nebylo snadné jim odolat. ?ábel to však vždycky prohrál.

Ani ten náš zápas s pokušením nekon?í, ale trvá stále. Pán Ježíš tím prošel kv?li nám, abychom v?d?li, že i z takových úvah nám m?že pomoci, že i v takovém pokoušení je p?i nás. A že tak jako on, ani my v?bec nemusíme prohrávat.

MODLITBA

Pane, d?kujeme ti za to, že i tímhle zlem jsi kv?li nám prošel. D?kujeme ti za to, že nás ze všeho zlého vyvádíš: ukazuješ cestu ven, dáváš sílu zlo p?emáhat. Prosíme t?, bu? s námi v našich zápasech a rozhodováních. Amen.

podn?ty pro rozhovor

- ?emu se ?íkalo privilegia d?ív? Souvisela s n?jakými povinnostmi? ?emu se ?íká privilegia dnes?

- když je Ježíš nazván milovaným Synem, znamená to, že má u Boha protekci?

- vzpomenete si, které biblické texty jsou ve 2. osob? jedn. ?ísla? (nap?. Desatero, Miluj Pána Boha, bližního aj.) Myslíte, že jsou ur?eny každému jednotlivci – nebo „vyvolenému synu“, tj. Izraeli?

- když se ?ekne ?ábel, který pojem se vám zdá nejbližší:

a/ ?ert (protože je to nadp?irozená bytost)

b/ funkcioná? (m?že se jím stát kdokoliv, ale musí se um?t s každým domluvit)

c/ nejzlobiv?jší kluk ze t?ídy (protože ho u?itelé nemají rádi)

- dá se podle fotografie poznat, kdo druhé ohrožuje a kdo druhým pomáhá? Dá se ?ábel poznat na první pohled?

Odkaz na pracovní list
9 Pokušení na poušti
Odkaz na píse?
Radujme se vždy spole?n?, vzdávajíce chválu vd??n?
Zn?l plá? v noci té (SV396)
?est dej (SV37)
Pokušení svatého Antonína (SV207)
Mocný Bože, p?i Kristovu zachovej nás spásy slovu
Pane Bože, prosíme t? (BTS32)
Hrad p?epevný jest Pán B?h náš
Cílová skupina
Školní
Mladší školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu - Evangelium Lukášovo
Biblický odkaz (kat)
Lukáš 4,1–4